

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 9 grudnia 2013 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi XI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. z dnia 29 marca 2013 roku w ten tylko sposób, iż ustalił, że K. B. ma obowiązek zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego za okres od 22 grudnia 2000 roku do 20 stycznia 2001 roku, od 1 lutego 2001 roku do 2 marca 2001 roku, od 13 czerwca 2002 roku do 24 lipca 2002 roku oraz od 29 lipca 2002 roku do 22 września 2002 roku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 kwietnia 2013 roku do dnia zapłaty (pkt 1 wyroku), oddalił odwołanie w pozostałym zakresie (pkt 2) oraz nie obciążył Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. kosztami zastępstwa procesowego wnioskodawczyni K. B..

Powyższe orzeczenie Sąd Rejonowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych.

Wnioskodawczyni K. B. od 1996 roku do chwili obecnej prowadzi działalność gospodarczą i z tego tytułu podlegała ubezpieczeniu społecznemu. W styczniu 1999 roku w związku z wejściem w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wnioskodawczyni zgłosiła się do ubezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczenia chorobowego z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. W związku ze zgłoszeniem do ubezpieczenia chorobowego, wnioskodawczyni odprowadzała regularnie i w terminie składki z tego tytułu. Wnioskodawczyni była niezdolna do pracy w okresie od 22 kwietnia 1999 roku do 21 maja 1999 roku, od 22 grudnia 2000 roku do 20 stycznia 2011 roku, od 1 lutego 2001 roku do 2 marca 2001 roku, od 13 czerwca 2002 roku do 24 lipca 2002 roku oraz od 29 lipca 2002 roku do 22 września 2002 roku. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłacił wnioskodawczyni zasiłek chorobowy za powyższe okresy niezdolności do pracy. Od dnia 14 czerwca 1997 roku wnioskodawczyni jest uprawniona do renty rodzinnej. Decyzja o przyznaniu wnioskodawczyni renty rodzinnej wydana została w dniu 22 lipca 1997 roku. W drukach zgłoszeniowych do ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej wnioskodawczyni nie wskazała, iż jest uprawniona do renty rodzinnej, podając błędny kod tytułu ubezpieczenia w punkcie V druków, to jest kod (...). Dokumentację zgłoszeniową i deklaracje ubezpieczeniowe do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w imieniu wnioskodawczyni składało biuro rachunkowe prowadzące sprawy wnioskodawczyni. Wnioskodawczyni przekazywała co roku do biura rachunkowego dla celów podatkowych zaświadczenie o rencie rodzinnej pobieranej z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Wnioskodawczyni nie miała świadomości, iż w związku z pobieraniem renty rodzinnej nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy uznał, że odwołanie podlegało uwzględnieniu jedynie w części, to jest w zakresie roszczenia o odsetki od nienależnie pobranych zasiłków chorobowych.

Przytaczając treść art.1 pkt 3, art. 9 ust. 5, art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U Nr 205 z 2009 poz.1585 z zm.) oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. Nr 60, poz. 636 ze zm.) i prowadząc na ich podstawie rozważania prawne Sąd meriti zważył, że w spornych okresach niezdolności do pracy, tj. od 22 kwietnia 1999 roku do 21 maja 1999 roku, od 22 grudnia 2000 roku do 20 stycznia 2001 roku, od 1 lutego 2001 roku do 2 marca 2001 roku, od 13 czerwca 2002 roku do 24 lipca 2002 roku i od 29 lipca 2002 roku do 22 września 2002 roku, wnioskodawczyni nie posiadała tytułu ubezpieczenia chorobowego; nie przysługiwało jej zatem prawo do zasiłku chorobowego w myśl art. 6 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Tymczasem Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. w Ł. wypłacił wnioskodawczyni zasiłki za powyższe okresy.

Odnosząc się do treści art. 66 ust 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tj. z 2010 roku Nr 77 poz.512) oraz art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U Nr137 poz. 887 z zm.) Sąd Rejonowy podniósł, że w świetle złożenia w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w styczniu 1999 roku i w okresie późniejszym druku zgłoszeniowego do ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej z błędnym kodem tytułu ubezpieczenia, nie

uwzględniającym okoliczności uprawnienia wnioskodawczyni do renty rodzinnej począwszy od 1997 roku, niezgodnie z uregulowaniami wynikającymi z rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2009 roku w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego (Dz.U Nr 186 poz.1444) wnioskodawczyni wprowadziła organ rentowy w błąd. Okoliczność, iż dokumentację w tym przedmiocie w imieniu wnioskodawczyni składało biuro rachunkowe, a ona sama pozostawała w nieświadomości do co braku podlegania ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w związku z uprawnieniami do renty rodzinnej i nie ujawnieniu tej okoliczności przez podmiot zgłaszający wnioskodawczynię do ubezpieczenia społecznego, pozostawała bez znaczenia dla kwestii przyjęcia i istnienia przesłanki świadomego wprowadzenia organu rentowego w błąd. Zawinienie podmiotu, którym posługuje się ubezpieczony w zakresie jego obowiązków dotyczących zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego obciąża samego ubezpieczonego. Pobrane zatem przez wnioskodawczynię zasiłki chorobowe były nienależnie pobrane i jako takie podlegające zwrotowi.

Zdaniem Sądu meriti zaskarżona decyzja jest zatem zgodna z prawem w zakresie w jakim odmawia wnioskodawczyni prawa do zasiłku chorobowego we wskazywanych okresach, zobowiązuje wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń i odstępuje od żądania zwrotu zasiłków chorobowych w okresach ujętych w decyzji z uwagi na przedawnienie żądania na mocy art. 84 ust 3 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. z 2009 r. Dz.U Nr 205 poz. 1585 z zm.).

Z tych wszystkich przyczyn odwołanie wnioskodawczyni jako niezasadne w tym zakresie zostało przez Sąd oddalone na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

W ocenie Sądu Rejonowego zmiany wymagała jednak zaskarżona decyzja w przedmiocie daty odsetek ustawowych od objętych żądaniem zwrotu zasiłków chorobowych.

Ustawową podstawę do żądania odsetek od kwot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczenia społecznego stanowi art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz.1585 ze zm.). Sąd I instancji wskazał, że organ rentowy zobowiązując wnioskodawcę do zwrotu wypłaconego zasiłku chorobowego zobowiązał go także do zapłacenia odsetek ustawowych w wysokościach podanych w zaskarżonej decyzji. Organ rentowy naliczył odsetki odrębnie dla poszczególnych kwot wypłaconych zasiłków w ten sposób, że za pierwszy dzień okresu, za który należą się odsetki przyjął dzień następujący po dniu wypłaty danej kwoty zasiłku, zaś za ostatni dzień – dzień wydania zaskarżonych decyzji.

Powołany wyżej art. 84 ust. 1 stanowi, iż osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczenia społecznego jest zobowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami, przy czym przepis ten odsyła w zakresie zasad dotyczących odsetek i ich wysokości do przepisów Kodeksu cywilnego. Powyższe zasady określone są w art. 481 § 1 i 2 k.c. zgodnie z którym jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, przy czym jeżeli stopa odsetek nie była z góry oznaczona, należą się odsetki ustawowe. Jak wynika z powyższego, odesłanie zawarte w art. 84 ust. 1 ustawy systemowej daje zatem organowi rentowemu możliwość żądania od osoby zobowiązanej do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń także ustawowych odsetek, w sytuacji gdy opóźnia się ona w spełnieniu swojego świadczenia, tj. w zwrocie wypłaconych przez organ rentowy kwot.

Zdaniem Sądu istotną zatem kwestią dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, jest ustalenie momentu od którego osoba zobowiązana do zwrotu świadczeń z ubezpieczenia społecznego pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem swojego świadczenia pieniężnego. Sąd w pełni podzielił przy tym stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym świadczenia z ubezpieczenia społecznego podlegające zwrotowi stają się wymagalne, nie w czasie ich wypłaty, lecz w momencie doręczenia przez organ rentowy decyzji nakładającej na osobę, która pobrała nienależne świadczenia obowiązek ich zwrotu. (uzasadnienie wyroku SN z dnia 16 grudnia 2008 r., I UK 154/08, OSNP 2010/11-12/148). Jak wskazał Sąd Najwyższy, trzeba bowiem pamiętać, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać,

że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały albo odpadły. To w decyzji o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń organ rentowy ustala, iż są one nienależne i określa ich kwotę, i od tej kwoty należą się odsetki na zasadach określonych w przepisach prawa cywilnego (uzasadnienie wyroku SN z dnia 3 lutego 2010 r., I UK 210/09, LEX nr 585713).

Odesłanie do "prawa cywilnego" zawarte w art. 84 ust 1 ustawy systemowej dotyczy wyłącznie zasad zapłaty i wysokości odsetek, a nie zasad zwrotu nienależnego świadczenia. Nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego (o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynie niedozwolonym) do oceny wymagalności, czy przedawnienia samego nienależnie pobranego świadczenia. Zasady określające zwrot takiego świadczenia ze względu na upływ czasu (dawność, w tym znaczeniu potocznie przedawnienie) wskazane są w art. 84 ust 2 ustawy systemowej. "Żądanie zwrotu" nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji (można powiedzieć, że staje się wymagalne w tym momencie, a nie w czasie spełniania świadczeń). Z tą chwilą następuje też wymagalność (w prawnym znaczeniu według prawa cywilnego - art. 359 § 2 k.c.) roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego (art. 481 § 1 k.c.). Z tą też chwilą rozpoczyna się bieg przedawnienia roszczenia o zapłatę odsetek (art. 120 § 1 k.c.). Przedstawione zasady wskazane zostały w uzasadnieniach wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2008 r. I UK 154/08 (OSNP 2010)11-12/148) i wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07 (OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301).

Sąd meriti zaznaczył, że przytoczone powyżej tezy Sądu Najwyższego podzielił Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 21 marca 2013 r., sygn. akt III AUa 1311/12. Z kolei w wyroku z dnia 26 września 2012 r. w sprawie III AUA 316/12 Sąd Apelacyjny w Łodzi (LEX 1223382) wskazał, że przepis art. 84 ust. 1 u.s.u.s., a także przepis art. 138 ust. 1 u.e.r.f.u.s. nie określa, w jakim terminie nienależne świadczenie winno być zwrócone, a zatem dłużnik, według zasad prawa cywilnego, winien spełnić świadczenie niezwłocznie od doręczenia mu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia, jako nienależnie pobranego.

Sąd I instancji podniósł, że z ustalonego stanu faktycznego wynika, że decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zobowiązującą wnioskodawczynię do zwrotu nienależnie pobranych zasiłków chorobowych, wnioskodawczyni odebrała w dniu 4 kwietnia 2013 roku. W tym dniu zatem świadczenie wnioskodawczyni polegające na zwrocie kwot nienależnie pobranych świadczeń stało się wymagalne. W opóźnieniu ze spełnieniem swojego świadczenia pieniężnego wnioskodawczyni pozostawała zatem od dnia następującego po dniu wymagalności, tj. od dnia 5 kwietnia 2013 roku i w takim zakresie Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję.

Z uwagi na okoliczność, iż zaskarżona decyzja uległa zmianie, jedynie w zakresie roszczenia odsetkowego Sąd na podstawie art. 100 k.p.c. nie obciążył pozwanego kosztami zastępstwa procesowego wnioskodawczyni.

Powyższe orzeczenie w zakresie pkt 1 co ustalenia daty należnych odsetek ustawowych dopiero od dnia 5 kwietnia 2013 roku zaskarżył organ rentowy.

W uzasadnieniu apelacji wskazano, że organ rentowy prawidłowo naliczył odsetki odrębnie dla poszczególnych kwot wypłaconych zasiłków w ten sposób, iż za pierwszy dzień okresu za który należą się odsetki przyjął dzień następny po dniu wypłaty danej kwoty zasiłku zaś za ostatni dzień – dzień wydania zaskarżonej decyzji.

Mając powyższe na uwadze apelujący wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie odwołania od decyzji z dnia 29 marca 2013 roku.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 25 marca 2014 roku pełnomocnik ZUS poparł apelację zaś pełnomocnik wnioskodawczyni wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego jest prawidłowy i znajduje oparcie zarówno w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym, jak i obowiązujących przepisach prawa.

Sąd Okręgowy w pełni aprobuje ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjmuje je za własne, podziela również wywody prawne zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie znajdując żadnych podstaw do jego zmiany bądź uchylenia.

Wskazać należy, iż twierdzenia apelacji dotyczące nieprawidłowego ustalenia daty należnych odsetek ustawowych od nienależnie pobranych świadczeń, sprowadzają się do zarzutu naruszenia art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585).

Przepis ten stanowi, że osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11.

W niniejszej sprawie podstawowa była kwestia przyjęcia – zgodnie ze stanowiskiem skarżącego - wykładni art. 84 ust. 1 ustawy systemowej, a więc prawidłowego rozumienia tego przepisu w zakresie odesłania do prawa cywilnego. Z zaprezentowaną w tym zakresie przez skarżącego tezę nie można się zgodzić, ponieważ nie znajduje ona potwierdzenia w najnowszym, ugruntowanym stanowisku orzecznictwa. I tak, w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 kwietnia 2013 roku wydanym w sprawie III AUa 13/11 (opubl. Legali) przyjęto, że zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osobę, która nienależnie pobrała świadczenia obciąża bezwzględny obowiązek ich zwrotu. Nie jest to jedyna sankcja, ponieważ art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) nakłada dodatkowo obowiązek uiszczenia odsetek za zwłokę, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Odesłanie do prawa cywilnego w kwestii naliczania i ustalania odsetek oznacza, że organy ZUS naliczać powinny odsetki ustawowe (art. 359 § 2 KC) od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Powyższe stanowisko znajduje potwierdzenie także w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 3 lutego 2010 r. (I UK 210/09, LEX nr 585713) stwierdził, że nie można utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania "kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją" (ust. 4) oraz "uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności" (ust. 7). Świadomość uzyskania prawa do świadczeń na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo innego rodzaju wprowadzenia w błąd organu rentowego jest jedynie jedną z przesłanek wydania decyzji. Organ rentowy jest przy tym - z mocy art. 138 ustawy emerytalnej (tak samo z mocy art. 84 ustawy systemowej) - ograniczony co do okresu, za który może żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń. W tej decyzji organ określa kwotę świadczeń nienależnych, od kwoty wymienionej w decyzji należą się odsetki „w wysokości i na zasadach prawa cywilnego”.

Oznacza to, że rozumienie powyższej normy prawnej sprowadza się do stwierdzenia, że nie określa ona, w jakim terminie nienależne świadczenie winno być zwrócone, a zatem dłużnik, według zasad prawa cywilnego, winien spełnić świadczenie niezwłocznie od doręczenia mu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia, jako nienależnie pobranego. To z kolei oznacza, że obowiązek zapłaty odsetek aktualizuje się od tego właśnie momentu, nie zaś – jak błędnie przyjmuje apelujący – od daty wypłaty każdorazowo nienależnych świadczeń. Sąd Okręgowy zauważa, że odsetki należą się za czas opóźnienia, poczynając od dnia wymagalności długu, czyli bieg wymagalności odsetek rozpoczyna się już z pierwszym dniem opóźnienia. Z poczynionych ustaleń faktycznych wynika, że organ rentowy

wydając zaskarżoną decyzję nie był uprawniony do żądania odsetek ustawowych za okresy w decyzji tej wskazane, ponieważ prawo do nich zrealizowało się dopiero od dnia doręczenia wnioskodawczyni przedmiotowej decyzji.

W kontekście powyższych rozważań Sąd Okręgowy przyjął, iż prezentowana w apelacji argumentacja nie może odnieść zamierzonego skutku judykacyjnego. Sąd Rejonowy trafnie uznał, że wnioskodawczyni nie ma obowiązku zwrotu organowi rentowemu ustawowych odsetek za okres do daty doręczenia zaskarżonej decyzji.

W konsekwencji Sąd Okręgowy w Łodzi na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację organu rentowego, jako nieuzasadnioną.

O zwrocie kosztów zastępstwa procesowego za II instancję orzeczono na podstawie art. 98 k. p. c. w związku z § 2 ust. 1 i 2, § 12 ust. 2 i § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz. U. 2013 poz.461).

Przewodnicząca Sędziowie